

การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในบริบทของการพัฒนาประเทศ

วนิดา เสรีจกิจ*

(วันรับบทความ : 21 กุมภาพันธ์ 2563, วันแก้ไขบทความ : 12 เมษายน 2563,

วันตอบรับบทความ : 13 เมษายน 2563)

บทคัดย่อ

การพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนตามแนวทางของการพัฒนาประเทศ นอกจากจะต้องให้ความสำคัญและความร่วมมือในการดำเนินตามแนวทางการพัฒนาประเทศ ด้วยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ โดยปัจจุบันแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี นับเป็นแนวทางในการบริหารพัฒนาประเทศ เพื่อให้การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นไปอย่างยั่งยืนสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals หรือ SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง การพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงเป็นแนวทางที่มีความสำคัญที่จะช่วยแก้ไขปัญหาทงเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ เห็นได้จากการปรับปรุงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่แผนที่ 9 เป็นต้นมา ที่เป็นแนวทางการพัฒนาที่มีความสมดุลด้านคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม และนำไปสู่ความยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทยในปัจจุบันและในอนาคต

คำสำคัญ : การพัฒนาประเทศ, การพัฒนาที่ยั่งยืน, การพัฒนาชุมชน

* นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขารัฐศาสตร์ โครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Sustainable Development in the context of National Development

Wanida Setkij*

(Received Date : February 21, 2020, Revised Date : April 12, 2020,

Accepted Date : April 12, 2020)

Abstract

Community development for achieving the sustainable development according to the national development guidelines must give priority and cooperation in the implementation of the national guidelines with the National Economic and Social Development Plan and basic government policies. At present, the 20-year national strategic plan is considered a guideline for national development to enable the sustainable economic, social and environmental development with the goals of sustainable development (SDGs) of the United Nations, which responds to the demand of current generation without affecting future generations to compromise their ability to meet their needs. Sustainable development is therefore an important way to effectively solve the economic problems in Thailand as seen from the improvement of the ninth national economic and social development plan onwards, which is a balanced development approach for people, society, economy and environment, and contribute to the sustainability and well-being of Thai people now and in the future.

Keyword: National Development, Sustainable Development, Community Development

---

* Ph.d. Student, Doctor of philosophy in Political Science, Ramkhamhaeng University

บทนำ

ในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยได้มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดความก้าวหน้าทัดเทียมกับนานาชาติ โดยหลงลืมไปว่าพื้นฐานของสังคมและชุมชนส่วนใหญ่ของประเทศไทยคือสังคมเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ในชุมชนการผลิตขั้นพื้นฐานทางเกษตรกรรม มากกว่าการผลิตทางอุตสาหกรรมที่จะนำพาให้สังคมและประเทศชาติมีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ การให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้มีการขยายตัว ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เกิดค่านิยมการบริโภควัตถุตามแบบอย่างในสังคมตะวันตก เน้นการผลิตเพื่อส่งออกมากกว่าการผลิตเพื่อใช้พ รวมทั้งการมุ่งเน้นพัฒนาสังคมและประเทศในลักษณะก้าวกระโดด ส่งผลให้เกิดช่องว่างทางชนชั้นในสังคมที่นำไปสู่ปัญหาสังคมหลายประการ เนื่องจากละเลยพื้นฐานการดำรงชีวิตในอดีตที่มีการให้ความสำคัญกับระบบครอบครัว เครือญาติ และชุมชน

จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ส่งผลให้ประเทศไทยประสบกับภาวะวิกฤติเศรษฐกิจครั้งรุนแรง เกิดผลกระทบไปทั่วทุกแห่งของประเทศ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ตามมาตราที่ 79 โดยกำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2540, หน้า 16) อีกทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ใช้เป็นแนวทางในการบริหารและพัฒนาประเทศได้มีการปรับเปลี่ยนแนวทางที่เหมาะสมตามสถานการณ์และสอดคล้องกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ 2540 รวมไปถึงในรัฐธรรมนูญ 2560 มาตรา 65 กำหนดให้รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกัน เพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560, หน้า 17) โดยในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้เริ่มให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน อันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ มุ่งเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาและใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาให้คนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนา

แบบแยกส่วน มาเป็นบูรณาการแบบองค์รวม เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2540) นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9-12 ได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาปรับใช้ในการบริหารพัฒนาประเทศ โดยยึดหลักทางสายกลาง เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีความยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย

การพัฒนาชุมชนให้มีความยั่งยืนจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็น เนื่องจากชุมชนคือหน่วยย่อยของสังคม เป็นพื้นฐานเบื้องต้นของคนในสังคม และเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ การมีชุมชนที่สามารถดำรงวิถีชีวิตอยู่อย่างยั่งยืน ใช้ระบบการพึ่งตนเองและระบบการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันตามกระบวนการทางภูมิปัญญาในสังคมของชุมชนจากอดีต ร่วมกันพัฒนาด้านต่าง ๆ ขึ้น ให้มีความเหมาะสมตามสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตในแต่ละชุมชน ย่อมเป็นหนทางและพื้นฐานที่ดีเพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนาประเทศที่ดีด้วยเช่นกัน และเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนอันเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นนโยบายของรัฐบาลอันเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศควรให้การสนับสนุน ส่งเสริมองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ประยุกต์ใช้นโยบายต่าง ๆ อย่างกลมกลืน เพื่อให้เกิดการยอมรับและนำไปสู่แนวทางปฏิบัติ นำไปสู่การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน

การพัฒนาชุมชน

ปรัชญาการพัฒนาชุมชน เป็นหลักความเป็นจริงแห่งชีวิตที่มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในมนุษยชาติว่ามนุษย์ทุกชีวิต มีคุณค่า มีความหมาย มีศักดิ์ศรี มีศักยภาพ มีฐานะแห่งความเป็นมนุษย์ ที่ไม่ควรได้รับการเหยียดหยาม ดูหมิ่น เหยียดหยาม จากมนุษย์ด้วยกันเอง มีความสามารถจากการเป็นมนุษย์ที่ควรได้รับการยอมรับ และทำให้ปรากฏเป็นจริงในทางปฏิบัติจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง โดยมนุษย์ทุกคนสามารถพัฒนาได้ถ้าได้รับโอกาส (กรมการพัฒนาชุมชน, 2559, หน้า 22)

ปรัชญาของการพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย การพัฒนาชุมชนนั้นให้ความสำคัญ ศรัทธา เชื่อมั่นในตัวบุคคลว่าเป็นทรัพยากร (Human Resources) ที่มีความสำคัญที่สุดในความสำเร็จของการดำเนินงานทั้งปวง และเชื่ออย่างแน่วแน่ว่ามนุษย์ทุกคนมีความสามารถที่จะพัฒนาตัวเองได้ตามขีดความสามารถทางกายภาพของตน หากโอกาสอำนวยและมีผู้คอยชี้แนะที่ถูกต้อง และการพัฒนาชุมชนเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนปรารถนา ต้องการความยุติธรรมที่จะมีชีวิตอยู่ในสังคม (Social Justice) ต้องการอยู่ในสังคมด้วยความสุขกาย สบายใจ (Social Satisfaction) และต้องการอยู่ร่วมกับในสังคมให้เป็นที่ยอมรับของสังคมด้วย (Social Acceptability) (ยูวัฒน์ วุฒิเมธี, 2534, หน้า 5)

การพัฒนาชุมชน จึงเป็นวิธีการ หรือโครงการ หรือกระบวนการ หรือกระบวนการ ในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของความสัมพันธ์แนวราบระหว่างคนในชุมชน โดยการพัฒนาจิตสาธารณะ คักยภาพ และกระบวนการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมสนับสนุนให้สามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเองโดยการกระทำร่วมกันของคนในชุมชน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2559, หน้า 22)

การพัฒนาชุมชน คือกระบวนการในการหนุนเสริมให้พื้นที่และกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น มีพัฒนาการที่ดีขึ้นทั้งในด้านบริบทในการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของผู้คน โดยมีกระบวนการในการพัฒนาผ่านคนที่อาศัยอยู่ในชุมชน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ร่วมกันและร่วมกันพัฒนาโดยอาศัยทรัพยากรและทุนที่มีอยู่ในชุมชน และการหนุนเสริมจากหน่วยงานภาครัฐในลักษณะการมีส่วนร่วมจากภายในและภายนอก ซึ่งหากกระบวนการในการพัฒนามีการจัดการที่ดีย่อมส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนที่อยู่ในชุมชนและนำไปสู่ความเจริญด้านกายภาพในเชิงพื้นที่ด้วย (พีรพัฒน์ พันศิริ, 2559, หน้า 14)

การพัฒนาชุมชนนั้นมีแนวคิดพื้นฐานอยู่ที่การสรรหากระบวนการ แนวทาง รูปแบบของกิจกรรมหรือโครงการที่หนุนเสริมการพัฒนาโดยเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยวางอยู่บนแนวทางคนมีความสำคัญที่สุด เป็นการสร้างความเชื่อมั่นในศักยภาพและพลังความสามารถของคน ยึดหลักการมีส่วนร่วม พัฒนาให้ประชาชนพึ่งตนเองได้มากขึ้น โดยรัฐให้การช่วยเหลือสนับสนุนในส่วนที่เกิดขีดความสามารถของประชาชนตามโอกาสและหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม ใช้วิถีแห่งประชาธิปไตยและหาโอกาสกระตุ้นให้การศึกษา ให้ประชาชนเกิดความคิด

และแสดงออกซึ่งความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ ต่อหมู่บ้าน ตำบล เกิดการพัฒนา ชุมชนจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในชุมชน รวมทั้งมีการใช้ทรัพยากร ต่าง ๆ ในชุมชนให้เกิดประโยชน์ เพราะรัฐบาลมีขีดความสามารถจำกัด ทั้งด้าน บุคลากร งบประมาณ และระบบการบริหาร หากชุมชนมีความพร้อมน้อย รัฐบาลก็ให้การ สนับสนุนมากขึ้น ซึ่งเป็นการร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชน เกิดการพัฒนาแบบ บูรณาการ ส่งผลให้เกิดความสมดุลในการพัฒนา (โกวิท พงษ์งาม, 2553, หน้า 126-129)

การพัฒนาชุมชนจึงเป็นกระบวนการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน และหน่วยงานของรัฐ โดยนำความสามารถของสมาชิกในชุมชนมาใช้เพื่อการปรับปรุง สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ให้มีความเจริญก้าวหน้ามากกว่าที่เป็นอยู่ตามสภาพแวดล้อมและความต้องการของ คนในชุมชนนั้น ๆ โดยหน่วยงานของรัฐให้การแนะนำ ส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือใน สิ่งที่สำคัญหรือเกินขีดความสามารถของชุมชนจะทำได้

การพัฒนาอย่างยั่งยืน

จากจุดเริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ. 2515 องค์การสหประชาชาติได้ประกาศเป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals หรือ SDGs) โดยเปลี่ยนจาก กรอบคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนแบบ 3 เสาหลัก (pillars) มาสู่กรอบคิดใหม่ที่มองการ พัฒนาเป็นมิติ (dimensions) เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้มีความเชื่อมโยง กัน เพื่อลดข้อจำกัดของการส่งเสริมการพัฒนาในแบบแยกส่วนที่ได้รับอิทธิพลจาก กรอบความคิดแบบเสาหลัก (จีวีดีพี สุริยะโชติชยากุล และธนฉวี พิศลยบุตร, 2560, หน้า 1-1) การพัฒนาที่ยั่งยืนได้เริ่มเข้ามามีบทบาทอย่างมากในกระแสการ พัฒนาของสังคมโลก นับตั้งแต่ประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติรวมทั้ง ประเทศไทย ได้ร่วมลงนามในแผนแม่บทของโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือแผน ปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) ในการประชุมสุดยอดของโลกทางด้านสิ่งแวดล้อม (Earth Summit) ที่ประเทศบราซิล เมื่อปี พ.ศ. 2535 ซึ่งได้เป็นพันธกรณีที่แต่ละ ประเทศจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาประเทศให้มุ่งสู่ความ ยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546)

องค์การสหประชาชาติได้มีการประชุมระดับโลกเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน ถูกจัดขึ้นตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2515 (ค.ศ. 1972) เรื่อยมาจนปัจจุบัน โดยการประชุมระดับโลกที่สำคัญมีดังนี้ (สำนักความร่วมมือด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ, สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2556, หน้า 17-23)

พ.ศ. 2515 (ค.ศ. 1972)	<ul style="list-style-type: none"> การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมมนุษย์ (United Nations Conference on Human Environment: UNCHE) ณ กรุงสต็อกโฮล์ม ราชอาณาจักรสวีเดน
พ.ศ. 2535 (ค.ศ. 1992)	<ul style="list-style-type: none"> การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The United Nations Conference on Environment and Development: UNCED หรือ Rio) ณ กรุงรีโอเดจาเนโร สหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล
พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997)	<ul style="list-style-type: none"> การประชุมรีโอ +5 (Rio+5) ณ นครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา
พ.ศ. 2545 (ค.ศ. 2002)	<ul style="list-style-type: none"> การประชุมสุดยอดโลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (World Summit on Sustainable Development: WSSD หรือ Rio+10) ณ นครโจฮันเนสเบิร์ก สาธารณรัฐแอฟริกาใต้
พ.ศ. 2555 (ค.ศ. 2012)	<ul style="list-style-type: none"> การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (United Nations Conference on Sustainable Development: UNCSD หรือ Rio+20) ณ กรุงรีโอเดจาเนโร สหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล
พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015)	<ul style="list-style-type: none"> การประชุมสุดยอดว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Summit) ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ นครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา

ที่มา: สำนักความร่วมมือด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ, สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2556); กรมควบคุมมลพิษ. (2558)

สำหรับประเทศไทยได้นำแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในกระแสโลก มาปรับใช้ ในกระบวนการวางแผนพัฒนาประเทศด้วยเช่นกัน แนวทางการพัฒนาประเทศภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในระยะเวลากว่า 20 ปีที่ผ่านมา จึงได้ปรับเปลี่ยนทิศทางไปสู่ความยั่งยืนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ซึ่งใช้เป็นกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศโดยได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุล ทั้งด้านคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เพื่อมุ่งสู่เป้าหมาย “การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทยทุกคน” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546)

องค์การสหประชาชาติ ได้ให้ความหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ว่าเป็น การพัฒนาที่สนองความต้องการของประชาชนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้ประชาชนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดความต้องการของตนเอง (Sustainable Development is development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs) กล่าวคือ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์ของคนรุ่นปัจจุบัน จะต้องไม่ใช่ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง แต่ควรเป็นการใช้ทรัพยากรในเชิงอนุรักษ์และพัฒนาให้เต็มศักยภาพอยู่ตลอดเวลา (United Nations, 1987, p. 43) ดังนั้นการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) คือ การพัฒนาที่สามารถดำเนินไปได้อย่างมั่นคง ราบรื่น โดยไม่เกิดสภาพที่ไม่พึงปรารถนาอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนา การพัฒนาที่ยั่งยืนมีลักษณะเป็นการพัฒนาที่เป็นการบูรณาการ คือ ทำให้เป็นองค์รวม (holistic) หมายความว่า องค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันครบองค์ และมีลักษณะอีกอย่างหนึ่ง คือ มีดุลยภาพ (balanced) การทบทวนแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนดังกล่าวเป็นแค่การทบทวนเบื้องต้นเพื่อให้เราทราบกระบวนการพัฒนาในระดับต่าง ๆ (เสถียร จันทะ และคณะ, 2560, หน้า 3-4)

การพัฒนาที่ยั่งยืน จึงเป็นการพัฒนาที่เน้นให้มนุษย์คำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติบนโลก และให้มีการดำเนินการพัฒนาควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนทั้งในยุคปัจจุบัน และยุคต่อ ๆ ไปอย่างเท่าเทียมกัน หลักการสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การสร้างสมดุลระหว่าง 3 มิติของการพัฒนา (Brundtland

Commission, 1987) อันได้แก่

1) มติการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพกระจายรายได้ให้เอื้อประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ในสังคม โดยเฉพาะคนที่มียาวยได้ต่ำ

2) มติการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาคนให้มีความรู้ มีสมรรถนะ และมีผลิตภาพสูงขึ้น ส่งเสริมให้เกิดสังคมที่มีคุณภาพ และเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

3) มติการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในปริมาณที่ระบบนิเวศสามารถฟื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมได้ การปล่อยมลพิษออกสู่สิ่งแวดล้อมในระดับที่ระบบนิเวศสามารถดูดซับและทำลายมลพิษนั้นได้ โดยให้สามารถผลิตมาทดแทนทรัพยากรประเภทที่ใช้แล้วหมดไปได้

การพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ SDGs

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาที่จะทำให้เกิดความสมดุลระหว่าง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านสังคม เพื่อที่จะทำให้มวลมนุษยชาติที่อาศัยบนโลกใบนี้มีวิถีชีวิตที่ดี คู่กับความยั่งยืนของโลก การประชุมอย่างเป็นทางการสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนเมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2558 องค์การสหประชาชาติ (The United Nations) ได้เสนอเป้าหมาย 17 ประการ ที่สำคัญที่จะทำให้มวลมนุษยชาติทั้งหมดสามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยความสุขและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสามารถที่จะเอื้อประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมให้กับมนุษย์ และเป้าหมายทั้ง 17 เป้าหมายนี้ ทุกประเทศควรที่จะบรรลุเป้าหมายไปด้วยกัน (อัษฎาพร ไกรพานนท์, 2556) ซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็น 5 กลุ่ม ประกอบด้วย

กลุ่ม People เรื่องคุณภาพชีวิตของผู้คน (เป้าหมายที่ 1, 2, 3, 4, 5)

กลุ่ม Prosperity เรื่องความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนและครอบคลุม (เป้าหมายที่ 7, 8, 9, 10, 11)

กลุ่ม Planet เรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (เป้าหมาย 6, 12, 13, 14, 15)

กลุ่ม Peace เรื่อง สันติภาพ สถาบันที่เข้มแข็ง และความยุติธรรม (เป้าหมาย 16)

กลุ่ม Partnership เรื่องการเป็นหุ้นส่วนเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (เป้าหมาย 17)

โดยรายละเอียดของแต่ละเป้าหมาย สามารถอธิบายได้ดังนี้

เป้าหมายที่ 1 ขจัดความยากจน

เป้าหมายที่ 2 ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการสำหรับทุกคนในทุกวัย

เป้าหมายที่ 3 สร้างหลักประกันว่าคนมีชีวิตที่มีสุขภาพดีและส่งเสริมสวัสดิภาพสำหรับทุกคนในทุกวัย

เป้าหมายที่ 4 สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียมและสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เป้าหมายที่ 5 บรรลุความเท่าเทียมระหว่างเพศ และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สตรีและเด็กหญิง

เป้าหมายที่ 6 สร้างหลักประกันว่าจะมีการจัดให้มีน้ำและสุขอนามัยสำหรับทุกคนและมีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ 7 สร้างหลักประกันให้ทุกคนสามารถเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ที่ยั่งยืนในราคาที่ย่อมเยา

เป้าหมายที่ 8 ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่ มีผลิตภาพ และการมีงานที่เหมาะสมสำหรับทุกคน

เป้าหมายที่ 9 สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความทนทาน ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม

เป้าหมายที่ 10 ลดความไม่เสมอภาคภายในประเทศและระหว่างประเทศ

เป้าหมายที่ 11 ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความครอบคลุมปลอดภัย มีภูมิต้านทานและยั่งยืน

เป้าหมายที่ 12 สร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ 13 เร่งต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น

เป้าหมายที่ 14 อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเล และทรัพยากร

ทางทะเลอย่างยั่งยืนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ 15 ปกป้อง พืชพันธุ์ และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืนต่อผู้กรกลายสภาพเป็นทะเลทราย หยุดการเสื่อมโทรมของ ดินและฟื้นสภาพกลับมาใหม่ และหยุดการสูญเสียดังกล่าวหลายทางชีวภาพ

เป้าหมายที่ 16 ส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรมและสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพลึกลับรับผิดชอบและ ครอบคลุมในทุกระดับ

เป้าหมายที่ 17 เสริมความเข้มแข็งให้แก่กลไกการดำเนินงานและฟื้นฟูสภาพ ทุนส่วนความร่วมมือระดับโลกสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน

สำหรับการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ในประเทศไทย ได้ มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (กพย.) ขึ้นตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2559 เพื่อให้ แนวทางการพัฒนาประเทศ การกำหนดนโยบาย และยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ยั่งยืน มีความครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและบูรณาการ เป็นไปตามข้อตกลงหรือความร่วมมือระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ ยั่งยืน สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนทั้งในปัจจุบันและในอนาคต เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการพัฒนาประเทศให้บรรลุ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และกำหนดท่าทีของประเทศไทยในการประชุมระหว่าง ประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลกได้อย่างมี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และมีคณะ อนุกรรมการภายใต้คณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน รวม 3 ชุด ประกอบด้วย

- 1) คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน
- 2) คณะอนุกรรมการส่งเสริมความเข้าใจและประเมินผลการพัฒนาที่ยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 3) คณะอนุกรรมการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ ยั่งยืน

ล่าสุดได้มีการประชุมคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (กพย.) ครั้งที่ 1/2562 เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2562 สามารถสรุปสาระสำคัญของผลการประชุมได้ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562)

การประชุม กพย. วันที่ 19 ธันวาคม 2562 มีการหารือถึงแนวทางการดำเนินการขับเคลื่อน SDGs และการขับเคลื่อน SDGs ร่วมกับยุทธศาสตร์ชาติ โดยมีมติเห็นชอบร่างแผนการขับเคลื่อน SDGs สำหรับประเทศไทย (Thailand's SDGs Roadmap) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ไทยสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาให้บรรลุ SDGs ไปพร้อมกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติโดยมีกรอบแนวทางการดำเนินการที่ชัดเจน มีการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมและบูรณาการ ประกอบด้วย (1) การสร้างการตระหนักรู้ เพื่อให้ทุกภาคส่วนเข้าใจในหลักการ SDGs เพื่อร่วมขับเคลื่อนประเทศไทยทั้งในระดับประเทศและท้องถิ่น (2) การบูรณาการเชื่อมโยง SDGs กับยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บท และแผนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้สามารถสะท้อนการขับเคลื่อน SDGs ได้ในคราวเดียวกัน (3) การมีกลไกการขับเคลื่อน SDGs ทั้งในระดับนโยบายและปฏิบัติ โดยมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน (4) การจัดทำโครงการ/การดำเนินงาน/การพัฒนาเพื่อบรรลุ SDGs โดยจัดลำดับความสำคัญให้เหมาะสมกับการบรรลุเป้าในแต่ละพื้นที่ (5) ความร่วมมือเพื่อขับเคลื่อนโดยภาคีการพัฒนา อาทิ ภาคธุรกิจ ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และภาคีระหว่างประเทศ และ (6) การติดตามประเมินผลผ่านระบบติดตามและประเมินผลแห่งชาติ (eMENSER) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงลึกของ SDGs กับเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติและแผนแม่บท ในกรณีนี้ เพื่อให้เกิดกลไกการขับเคลื่อนอย่างบูรณาการ จึงได้มีมติแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ 4 คณะ ภายใต้ กพย. ได้แก่ (1) คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (2) คณะอนุกรรมการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (3) คณะอนุกรรมการติดตามและประเมินผลการพัฒนาที่ยั่งยืน และ (4) คณะอนุกรรมการการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ เพื่อเป็นกลไกหลักในการเปลี่ยนนโยบายที่เกี่ยวกับการขับเคลื่อน SDGs ไปสู่การปฏิบัติอย่างบูรณาการ

ประเทศไทยได้ตอบรับนโยบายการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามแนวทางขององค์การสหประชาชาติ เพื่อนำมาปฏิบัติอย่างเหมาะสมและนำไปสู่การบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดทั้ง 17 เป้าหมาย ด้วยความพยายามของรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เพื่อให้เกิดการผลักดันแนวนโยบายสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในด้านมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างครอบคลุม โดยความร่วมมือของทุกภาคส่วน

การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12

การพัฒนาประเทศ (National Development) คือ การพัฒนาเศรษฐกิจให้มีความสามารถในการผลิต และการแข่งขันสูงขึ้น การพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุลในระบบนิเวศ การพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม การพัฒนาทางด้านจิตใจ รวมทั้งการพัฒนาชนบทให้เป็นระบบ และเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ ที่กล่าวนี้คือ ความสำคัญ และแนวทางในการพัฒนาประเทศในอนาคต โดยมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาในทุก ๆ ด้านเพื่อเพิ่มศักยภาพ (ภัทรชมน รัตนางกูร, 2552)

ประเทศไทยได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาประเทศคือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมีหน้าที่สำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อใช้เป็นกรอบและทิศทางในการพัฒนาประเทศ วิเคราะห์แผนงานโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของกระทรวง ทบวง กรม และรัฐวิสาหกิจ สำรวจ ศึกษา วิเคราะห์ และจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับภาวะเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว (สรรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม, 2554) ในยุคแรก ๆ ของการวางแผนพัฒนาประเทศ สภาพแวดล้อมในขณะนั้นเป็นช่วงเปิดศักราชใหม่แห่งการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ภายใต้การเมืองการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจอยู่ส่วนกลาง ปัญหาทางสังคมยังมีไม่มาก คนไทยส่วนใหญ่มีฐานะยากจน การเมืองยังไม่มีการปฏิรูปเหมือนทุกวันนี้ องค์ความรู้ส่วนใหญ่ทางด้านการพัฒนาอยู่ในกลุ่มนักวิชาการ ข้าราชการ ด้วยสภาพแวดล้อมดังกล่าวกระบวนการพัฒนาประเทศจึงเป็นการพัฒนา “โดยราชการเพื่อประชาชน” ซึ่งเป็นการวางแผนโดยนักวิชาการ ข้าราชการ มุ่งเน้นการ “เร่งรัดอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ” และนำเสนอแผน รวมทั้งโครงการและมาตรการต่าง ๆ ต่อผู้มีอำนาจทางการเมืองให้สั่งการ ซึ่งเป็นกระบวนการวางแผนจากข้างบนมาข้างล่าง (Top down) ในลักษณะการบริหารแบบควบคุมและสั่งการ (Command and Control) ต่อมาเมื่อเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ สภาพแวดล้อมทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และสลับซับซ้อนมากขึ้น การคาดการณ์ล่วงหน้าทำได้ยากลำบากมากกว่าในอดีต จึงมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการวางแผนจาก “โดยราชการเพื่อประชาชน” เป็น “ประชาชน

มีส่วนร่วม” มากขึ้น สภาพัฒน์ได้ปรับบทบาทและวิธีการจัดทำแผนพัฒนาฯ ให้เอื้อกับสถานะที่เปลี่ยนแปลงไป จุดเปลี่ยนในกระบวนการวางแผนดังกล่าวได้เริ่มอย่างชัดเจนเมื่อต้น พ.ศ. 2538 ในกระบวนการวางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 จุดมุ่งหมายของการพัฒนามุ่งเน้น “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และเปลี่ยนกระบวนการพัฒนาแบบ “แยกส่วน” เป็น “การพัฒนาแบบองค์รวม”

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) และฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ได้น้อมนำ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ควบคู่ไปกับกระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาอย่างสมดุลทุกมิติทั้งคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยมีการเตรียม “ระบบภูมิคุ้มกัน” ด้วยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของทุนที่มีอยู่ในประเทศและการบริหารจัดการความเสี่ยงให้พร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในประเทศ เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาประเทศในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 สังคมไทยได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางทุกภาคส่วน ส่งผลให้ประเทศไทยเข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกันสูงขึ้นในหลายด้าน และสามารถปรับตัวรับกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง การมีงานทำ ความเข้มแข็งของชุมชน และความอบอุ่นของครอบครัวที่ส่งผลดีต่อความอยู่เย็นเป็นสุข สอดคล้องกับการติดตามประเมินผลการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ที่ประสบความสำเร็จน่าพอใจพอสมควร เศรษฐกิจของประเทศไทยเข้มแข็งและเริ่มเติบโตอย่างมีคุณภาพ คุณภาพชีวิตของคนไทยดีขึ้น มีหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมที่หลากหลาย และความยากจนลดลง แต่ต้องให้ความสำคัญต่อเนื่องกับการพัฒนาคุณภาพคนและสังคม การสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความโปร่งใสในการบริหารจัดการภาครัฐ รวมทั้งการสนับสนุนให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรมและการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนา เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย (ลดาวัลย์ คำภา, 2555, หน้า 1-2)

สำหรับการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบันที่ใช้อยู่ฉบับในปี พ.ศ. 2560-2564 ได้กำหนดเป้าหมาย ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาประเทศในระยะ 5 ปี ซึ่งจะเป็นแผนที่มีความสำคัญและ

สอดคล้องกับแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติปีที่ผ่าน ๆ มา ในการวางรากฐานการพัฒนาประเทศไปสู่สังคมที่มีความสุขอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน สอดคล้องตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่เป็นกรอบการพัฒนาประเทศในระยะยาว ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับก่อนหน้า เพื่อให้การพัฒนาในทุกมิติมีการบูรณาการบนทางสายกลาง มีความพอประมาณ มีเหตุผล รวมถึงมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี สอดคล้องกับภูมิสังคม การพัฒนาทุกด้าน มีคุณภาพ ทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม และระบบนิเวศน์ มีความสอดคล้อง เกื้อกูล และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยการพัฒนาในมิติหนึ่งต้องไม่ส่งผลกระทบต่อมิติอื่น ๆ รวมทั้งต้องมุ่งเน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” สร้างความมั่นคงของชาติ พัฒนาคนทุกวัยให้เป็นคนดี คนเก่ง มีศักยภาพ และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญ ในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันทั้งในภาคการผลิตและภาคบริการเพื่อสร้างความเข้มแข็ง มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมนำไปสู่การสร้างสังคมที่พึงปรารถนา รวมถึงมีจิตอนุรักษ์ รักษา ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องและเหมาะสม

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 จึงมีความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ตามที่กรม. มีมติเมื่อวันที่ 22 ธ.ค. 2558 เห็นชอบทิศทางและกรอบยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 - 2564) ตามที่สำนักงานฯ เสนอ โดยมีความเห็นเพิ่มเติมว่าแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ต้องมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และมีการแปลงยุทธศาสตร์ชาติดังกล่าวเป็นแผนงาน/โครงการในช่วง 5 ปี โดยระบุแผนปฏิบัติการ และกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จที่เป็นรูปธรรม รวมทั้งให้มีการประเมินผลของการดำเนินงานในรอบ 1 ปี และ 5 ปี (ปรเมธี วิมลศิริ, 2559, หน้า 31)

จากการศึกษาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-12 พบว่า มีการพัฒนา ปรับปรุงให้เกิดความเหมาะสมกับบริบทของประเทศมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยให้ความสำคัญกับการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นพื้นฐานการพัฒนาประเทศอย่างเหมาะสม เน้นการพัฒนาคน โดยเริ่มต้นในระดับครอบครัวอันเป็นสถาบันที่เล็กที่สุดของสังคม ซึ่งเป็นสถาบันแรกที่สามารถหล่อหลอมและพัฒนาบุคคล ในครอบครัวให้เป็นบุคคลอันพึงประสงค์ของสังคมได้ แม้ว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจะเป็นแผนระยะยาว 5 ปี แต่ก็สามารถเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสมตามบริบทของประเทศไทย

การพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

การกำหนดยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี จำเป็นต้องมีการพัฒนาในระยะยาว และกำหนดแนวทางการพัฒนาของทุกภาคส่วนให้ขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติในระยะยาว จึงเป็นการถ่ายทอดแนวทางการพัฒนาสู่การปฏิบัติในแต่ละช่วงเวลาอย่างต่อเนื่องและมีการ บูรณาการ และสร้างความเข้าใจถึงอนาคตของประเทศไทยร่วมกัน และเกิดการรวมพลังของทุกภาคส่วนในสังคมทั้งประชาชน เอกชน ประชาสังคม ในการขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อการสร้างและรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติและบรรลุลวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” หรือคติพจน์ประจำชาติ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เพื่อให้ประเทศมีขีดความสามารถในการแข่งขัน มีรายได้สูงอยู่ในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว คนไทยมีความสุขอยู่ดี กินดี สังคมมีความมั่นคง เสมอภาค และเป็นธรรม ซึ่งยุทธศาสตร์ชาติที่จะใช้ประกอบแนวทางการพัฒนาในระยะ 20 ปีต่อจากนี้ไป จะประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ (รัฐบาลไทย, 2559, หน้า 25) ได้แก่

- 1) ยุทธศาสตร์ ด้านความมั่นคง
- 2) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน
- 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน
- 4) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม
- 5) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- 6) ยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

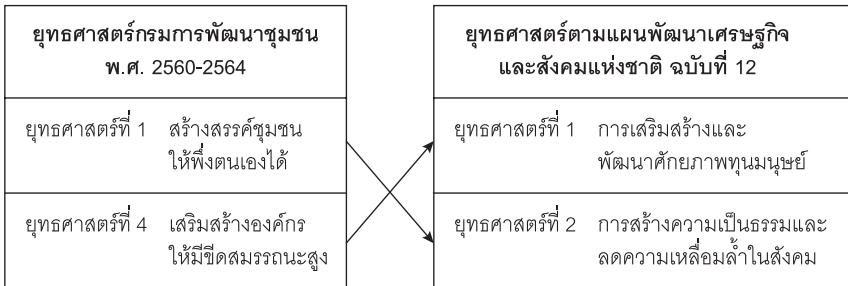
การกำหนดให้มี “ยุทธศาสตร์ชาติ” เพื่อเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศในระยะยาวพร้อมกับการปฏิรูปและการพัฒนาระบบและกลไกการบริหารราชการแผ่นดินในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง จะช่วยยกระดับคุณภาพของประเทศไทยในทุกภาคส่วนและนำพาประเทศไทยให้หลุดพ้นหรือบรรเทาความรุนแรงของสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ทั้งปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน และปัญหาความขัดแย้งในสังคม รวมถึงสามารถรับมือกับภัยคุกคามและบริหารจัดการกับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และสามารถเปลี่ยนผ่านประเทศไทยไปพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์

ใหม่ของโลกได้ ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยยังคงรักษาบทบาทสำคัญในเวทีโลก สามารถดำรงรักษาความเป็นชาติที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และคนไทยในประเทศมีความอยู่ดีมีสุขอย่างถ้วนหน้ากัน (รัฐบาลไทย, 2559, หน้า 19)

ความเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนกับบริบทของการพัฒนาประเทศ

แนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนกับบริบทของการพัฒนาประเทศนั้นมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงระหว่างกัน เนื่องจากการพัฒนาประเทศในปัจจุบันได้ใช้แนวทางการพัฒนาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเป็นแนวทางหลักของการพัฒนาประเทศในองคร่วม ดังนั้นแผนยุทธศาสตร์ของกรมพัฒนาชุมชน (2560-2564) ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนจึงมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560-2564) ดังนี้

ภาพที่ 1 ความเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนกับบริบทของการพัฒนาประเทศ

จากภาพที่ 1 สามารถอธิบายได้ว่า แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 กับแผนยุทธศาสตร์กรมพัฒนาชุมชนมีความเชื่อมโยงระหว่างกัน คือยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างสรรค์ชุมชนให้พึ่งตนเองได้ มีความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ที่ 2 ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 คือ กรมพัฒนาชุมชนได้กำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาตามแผนยุทธศาสตร์ที่ 1 ไว้ว่าให้มีการสร้างและพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ การพัฒนาเครื่องมือเสริมสร้างสัมมาชีพชุมชน ดำเนินการส่งเสริมชุมชนและภาคี

ร่วมพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก รวมไปถึงการพัฒนาการบริหารจัดการชุมชน และการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาชุมชน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2559, หน้า 34) โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อต้องการให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการ พัฒนาตนเอง และสร้างสรรค์ชุมชน ให้พึ่งตนเองได้ โดยมีกลยุทธ์หลักคือการสร้างและพัฒนาผู้นำ บุคลากรให้มีความชำนาญการพร้อมที่จะขับเคลื่อนชุมชน โดยมีเครื่องมือที่จะใช้ในการทำงานเพื่อการขับเคลื่อนในครัวเรือนให้มีอาชีพและรายได้เพิ่มขึ้น อันเป็นการส่งเสริมชุมชนและภาคีร่วมพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก พัฒนาการบริหารจัดการชุมชน และการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาชุมชน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2559, หน้า 40) ซึ่งมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 2 ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 โดยยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินกรยกระดับคุณภาพบริการทางสังคมให้ทั่วถึงโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศึกษาและสาธารณสุข รวมทั้งการมุ่งเน้นมากขึ้นในเรื่องการเพิ่มทักษะแรงงานและการใช้นโยบายแรงงานที่สนับสนุนการเพิ่มผลิตภาพแรงงานและเสริมสร้างรายได้สูงขึ้น และการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ และสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนในเรื่องการสร้างอาชีพสร้างรายได้ และให้ความช่วยเหลือ ที่เชื่อมโยงการเพิ่มผลิตภาพสำหรับประชากรกลุ่มที่มีรายได้ต่ำ ผู้ด้อยโอกาส สตรี และผู้สูงอายุ ด้วยการสนับสนุนธุรกิจขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดย่อม วิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจเพื่อสังคม การพัฒนาองค์กรการเงินฐานรากและการเข้าถึงเงินทุนเพื่อสร้างอาชีพ และการสนับสนุนการเข้าถึงปัจจัยการผลิตคุณภาพดี ราคาเป็นธรรม เป็นต้น และในขณะเดียวกันก็ต้องเพิ่มประสิทธิภาพการใช้งบประมาณเชิง พื้นที่และบูรณาการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559, หน้า 83)

จากแนวทางยุทธศาสตร์ทั้ง 2 นี้จะเห็นได้ว่ามีความเกี่ยวข้อง สอดรับกันเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน เนื่องจากในบริบทของการพัฒนาประเทศได้เล็งเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นภาพกว้าง แนวทางการพัฒนาของกรมพัฒนาชุมชนจึงได้ดำเนินการสนองตอบต่อยุทธศาสตร์ที่ 2 เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งยั่งยืนในชุมชนในปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้นำ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน เครื่องมือ กระบวนการบริหารจัดการ ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนต้องได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน และประเด็นสำคัญคือความสามารถของผู้นำที่จำเป็นต้องวางแผน กำหนดแนวนโยบายในการ

บริหารจัดการเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยการมีส่วนร่วมภายในชุมชนเป็นสำคัญ จึงจะสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 2 ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ในการสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

ยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน ยุทธศาสตร์ที่ 4 เสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง มีความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ที่ 1 ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 คือ กรมพัฒนาชุมชนได้กำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาตามแผนยุทธศาสตร์ที่ 4 ในการที่จะเสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูงนั้นจำเป็นต้องเสริมสร้างศักยภาพองค์กรเพื่อยกระดับงานพัฒนาชุมชนให้เป็นองค์กรที่ทันสมัยและมีคุณภาพ รวมไปถึงการพัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การพัฒนากระบวนการพัฒนาชุมชนให้มีคุณภาพสูง มีการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรที่ดี (กรมการพัฒนาชุมชน, 2559, หน้า 34) ซึ่งมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 1 ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 โดยยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์เป็นการพัฒนาที่ต้องให้ความสำคัญกับการวางรากฐานการพัฒนาคนไทยให้มีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมส่วนรวม บนพื้นฐานของการมีสถาบันทางสังคม ที่เข้มแข็งที่ร่วมกัน พัฒนาทุนมนุษย์ให้มีคุณภาพสูง อีกทั้งยังเป็นทุนทางสังคมสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559, หน้า 73)

จากแนวทางเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าการเสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูงของกรมพัฒนาชุมชน คือการให้ความสำคัญกับการพัฒนาองค์ประกอบขององค์กร อันมีบุคลากรเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนแนวทางการดำเนินงานเพื่อให้องค์กรประสบความสำเร็จ การปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรให้สามารถเป็นไปตามวิสัยทัศน์ของแผนยุทธศาสตร์ฉบับปัจจุบัน คือ เศรษฐกิจฐานรากมั่นคงและชุมชนพึ่งตนเองได้ การที่จะบรรลุวิสัยทัศน์ดังกล่าวนี้ย่อมเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรผู้ซึ่งเป็นประชากรของประเทศ

ข้อสังเกตทางวิชาการ

จากบริบทของการพัฒนาประเทศในด้านการสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมก็กับการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ นับเป็นปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องและส่งผลให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนโดยรวม เนื่องจากด้วยปัจจัยดังกล่าวนี้เป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ และเป็นแนวนโยบายหลัก

ที่เชื่อมโยงกับแนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน เนื่องจากในบริบทของการพัฒนาประเทศได้เล็งเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นภาพกว้าง แนวทางการพัฒนาของกรมพัฒนาชุมชนจึงได้ดำเนินการสนองตอบต่อยุทธศาสตร์ดังกล่าว เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งยั่งยืนในชุมชนในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับผู้นำ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน เครื่องมือกระบวนการบริหารจัดการ ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนต้องได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน และประเด็นสำคัญคือความสามารถของผู้นำที่จำเป็นต้องวางแผนกำหนดแนวนโยบายในการบริหารจัดการเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยการมีส่วนร่วมภายในชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมจากผู้ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ต้นอย่างบูรณาการเพื่อเกิดการยอมรับจากคนส่วนใหญ่ จึงจะสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 2 ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ในการสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม อีกทั้งการเสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูงของกรมพัฒนาชุมชน คือการให้ความสำคัญกับการพัฒนาองค์ประกอบขององค์กรอันมีบุคลากรเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนแนวทางการดำเนินงานเพื่อให้องค์กรประสบความสำเร็จ มีความสอดคล้องตามแนวยุทธศาสตร์ที่ 4 ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 บริบทในการพัฒนาประเทศดังกล่าวจึงมีความสอดคล้องกับการตอบสนองตามวิสัยทัศน์ของแผนยุทธศาสตร์ฉบับปัจจุบันของกรมพัฒนาชุมชน คือ เศรษฐกิจฐานรากมั่นคงและชุมชนพึ่งตนเองได้ เพราะชุมชนคือหน่วยย่อยในสังคมที่ต้องได้รับการพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งยั่งยืนเพื่อที่จะเป็นพื้นฐานสำคัญที่มีคุณภาพในการพัฒนาประเทศชาติต่อไปในอนาคต

จากการศึกษาถึงปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงระหว่างกันนั้น พบว่ายังมีข้อจำกัดของบริบทการพัฒนาประเทศที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน นั่นก็คือผู้นำ และระบบการเมืองท้องถิ่น เนื่องจากผู้นำชุมชนเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างมากในการที่จะทำหน้าที่ในการนำนโยบายไปปฏิบัติในพื้นที่จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถเข้าถึงชุมชน และสมาชิกในชุมชนได้อย่างทั่วถึง แต่เนื่องด้วยในอดีตที่ผ่านมา ระบบการบริหารจัดการในภาครัฐที่ขาดประสิทธิภาพเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศที่สำคัญประการหนึ่งมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในเรื่องการขับเคลื่อนการบริหารจัดการภาครัฐให้บรรลุเป้าประสงค์ที่วางไว้ การให้บริการประชาชนยังไม่ได้มาตรฐานสากล การบังคับใช้กฎหมายที่ขาดประสิทธิภาพ การบริหารจัดการ และการให้บริการของท้องถิ่นที่ยังขาดประสิทธิภาพและความโปร่งใส กระบวนการที่เปิดให้

ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจการใช้งบประมาณยังไม่เพียงพอ ระบบและกระบวนการยุติธรรมไม่สามารถอำนวยความสะดวกได้อย่างเสมอภาคและเป็นธรรม รวมทั้งการขาดธรรมาภิบาลในสังคมไทยทำให้การทุจริตประพฤติมิชอบยังเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559, หน้า 129) อีกทั้งปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันยังเป็นปัญหาสำคัญในระดับประเทศ ผลจากดัชนีชี้วัดความโปร่งใสหรือดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชัน จัดทำโดยองค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International: TI) (โชคสุขกรกิตติชัย, 2560, หน้า 1) ได้แถลงรายงานดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชันโลก ประจำปี 2562 จาก 180 ประเทศทั่วโลก เป็นการจัดอันดับความโปร่งใสสถานการณ์คอร์รัปชันในปี 2019 (พ.ศ. 2562) จากดัชนีดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าโดยเฉลี่ยแล้วทั่วโลกมีคะแนนความโปร่งใสลดลง แสดงถึงความพยายามในการปราบปรามคอร์รัปชันที่ลดลงเช่นกัน โดยประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 101 จาก 180 ประเทศทั่วโลก เป็นอันดับที่ 19 จาก 31 ประเทศในเอเชียแปซิฟิก และเป็นอันดับที่ 6 จาก 10 ประเทศในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 2561 มา 1 อันดับ (ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริต สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562)

ข้อจำกัดดังกล่าวในบริบทของการพัฒนาประเทศนี้จึงมีส่วนสำคัญที่ทำให้การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนได้รับผลกระทบ และยังไม่สามารถพัฒนาได้ทัดเทียมกับประเทศอื่น ๆ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศคือ ยุทธศาสตร์ที่ 6 การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและธรรมาภิบาลในสังคมไทย ขึ้น เพื่อให้การบริหารจัดการภาครัฐเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างจริงจัง ทั้งการบริหารจัดการภาครัฐ ให้โปร่งใส มีประสิทธิภาพ รับผิดชอบ ตรวจสอบได้อย่างเป็นธรรม และประชาชนมีส่วนร่วม มีการกระจายอำนาจ และแบ่งภารกิจรับผิดชอบที่เหมาะสม ระหว่างส่วนกลาง ภูมิภาค และท้องถิ่น ซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาประเทศในทุกด้านให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559, หน้า 137)

บทสรุป

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอย่างเร่งด่วนในอดีต นำความเสื่อมถอยทางเศรษฐกิจ และสังคมมาสู่ประเทศและชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงได้มีการปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาประเทศเพื่อให้เกิดความสมดุลอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 เป็นต้นมา ด้วยการมุ่งเน้นพัฒนาคนให้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ที่มีดุลยภาพระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูลกัน มีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้อย่างเหมาะสม รวมถึงแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติได้ถูกนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศเช่นกัน โดยการกำหนดแนวทางการบริหารงานให้มีความสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศและชุมชนในทุกด้าน ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติเพื่อเป็นแผนแม่บทในการพัฒนาประเทศระยะยาว 20 ปี โดยวางแนวทางการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 คือ 5 ปีแรกของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติสู่การปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายในระยะยาว ควบคู่กับกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ แนวทางการพัฒนาประเทศจึงเกิดความเชื่อมโยงกันอย่างต่อเนื่อง และนำไปสู่ความยั่งยืนอย่างเหมาะสมในอนาคต นอกจากนี้ยังคงต้องคำนึงถึงข้อจำกัดต่าง ๆ ที่จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในบริบทของการพัฒนาประเทศด้วย เนื่องจากการพัฒนาประเทศเป็นนโยบายหลักและเป็นกรอบแนวทางสำหรับหน่วยงานต่าง ๆ ในการขานรับนโยบายไปปฏิบัติ

รายการอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2559). แผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2560-2564. กรุงเทพฯ: กองแผนงาน กรมการพัฒนาชุมชน.
- กรมควบคุมมลพิษ. (2558). เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ... เพื่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดี. วันที่ค้นข้อมูล 29 กรกฎาคม 2560, เข้าถึงได้จาก www.pcd.go.th/file/SDGs.pdf
- โกวิทย์ พวงงาม. (2553). การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิรวัดน์ สุริยะโชติชยางกุล และณณริฎ พิศลยบุตร. (2560). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาวิจัยการสำรวจสถานะของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบท ประเทศไทยและทางเลือกมาตรการทางเศรษฐศาสตร์ สังคม และกฎหมายสำหรับ เป้าหมายที่ 16: การส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนให้ทุกคนเข้าถึง ความยุติธรรมและสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ รับผิดชอบและครอบคลุมในทุกระดับ. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- โชคสุข กรกิตติชัย. (2560). การลดลงของตัวชี้วัดอันดับคอร์รัปชันไทย. วันที่ค้นข้อมูล 9 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก <http://library2.parliament.go.th/ebook/content-issue/2560/hi2560-015.pdf>
- ปรเมธี วิมลศิริ. (2559). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี อนาคตประเทศไทย เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน. วันที่ค้นข้อมูล 22 ตุลาคม 2562, เข้าถึงได้จาก http://planning.pn.psu.ac.th/plan_doc/procedure/docs_procedure/300_1498813858.pdf
- พีรพัฒน์ พันศิริ. (2559). เอกสารประกอบการสอนรายวิชา การพัฒนาองค์กรชุมชน. นครปฐม: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

ภัทรชมน รัตนางกูร. (2552). *ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศและยุทธศาสตร์การ
พัฒนาประเทศสู่ความยั่งยืน*. วันที่ค้นข้อมูล 20 กุมภาพันธ์ 2560, เข้าถึงได้
จาก http://phatrasamon.blogspot.com/2009/11/blog-post_26.html

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2534). *การพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: บางกอก
บล็อก.

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ฉบับที่ 3)
พ.ศ. 2559. (2559, 21 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 133 ตอนพิเศษ
92ง. หน้า 1-3.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2540, 11 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่
114 ตอนที่ 55ก.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่
134 ตอนที่ 40ก.

รัฐบาลไทย. (2559). *ร่างกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579)*. วันที่
ค้นข้อมูล 29 กรกฎาคม 2560, เข้าถึงได้จาก [www.thaigov.go.th/uploads/
document/66/2017/01/pdf/20year-may59.pdf](http://www.thaigov.go.th/uploads/document/66/2017/01/pdf/20year-may59.pdf)

ลดาวัลย์ คำภา. (2555). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาศรษฐกิจไทยภายใต้แผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ*. *วารสารเศรษฐศาสตร์สุโขทัยธรรมมาธิราช*, 6(2).
หน้า 1-27.

ศูนย์บริการวิชาการเศรษฐศาสตร์ (ERTC). (2562). *โครงการวิจัยและสนับสนุน
เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG Move)*. วันที่ค้นข้อมูล 12 เมษายน 2563,
เข้าถึงได้จาก <https://www.sdgmove.com/2020/03/13/set-zero/>

ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริต สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่ง
ชาติ. (2562). *CPI : Corruption Perception Index ดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์
คอร์รัปชัน*. วันที่ค้นข้อมูล 9 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก [https://www.nes
dc.go.th/article_attach/article_file_20200127094731.pdf](https://www.nesdc.go.th/article_attach/article_file_20200127094731.pdf)

สรรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม. (2554). *การวางแผนพัฒนาประเทศ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.

สำนักความร่วมมือด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ, สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2556). *ความอยู่เบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔*. วันที่ค้นข้อมูล 14 มกราคม 2562, เข้าถึงได้จาก https://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2540). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2540-2544*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2546). *การพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทย. ใน เอกสารประกอบการประชุมประจำปี 2546 การพัฒนาที่ยั่งยืน*. ศูนย์การประชุมและแสดงสินค้า อิมแพ็ค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี. วันจันทร์ที่ 30 มิถุนายน 2546.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *รัฐบาลจัดประชุมคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (กพย.) เร่งขับเคลื่อนประเทศไทย สู่เป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*. วันที่ค้นข้อมูล 12 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก [https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_news.php?nid=9779 & filename=](https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_news.php?nid=9779&filename=)

เสถียร ฉันทะ, อรุณี อินเทพ, จันทรีจิรา ชันประเสริฐ และกันยพัชร ไตรทรัพย์. (2560). *โครงการ “การสำรวจสถานะของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทประเทศไทย และทางเลือกมาตรการทางเศรษฐศาสตร์ สังคม และกฎหมาย” เป้าหมายที่ 2*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อัษฎาพร ไกรพานนท์, (บรรณานิการ). (2556). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน*. สำนักความร่วมมือด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง. กรุงเทพฯ

United Nations. (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development*. Retrieved June 13, 2019, from <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>

Brundtland Commission. (1987). *Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development*. Retrieved July 11, 2019, from <http://www.undocuments.net/our-common-future.pdf>